

ставља велику добит за хуманистичке науке и науку о језику у целини. Закључци које нуди веома су драгоцени, као и питања која поставља модерној славистичкој науци.

ЛИТЕРАТУРА

Милорадовић 2003: Софија Милорадовић. Употреба падежних облика у говору Парафинског Поморавља: балканистички и етномиграциони аспект. Српска академија наука и уметности. Етнографски институт. Посебна издања. Књ. 50. Београд.

Ракић-Милојковић 1995: Софија Ракић-Милојковић. Синтаксички упитник за говоре косовско-ресавске и призренско-тимочке дијалекатске зоне. Српски дијалектолошки зборник. Књ. 41. Београд.

Симић 1980: Радоје Симић. Синтакса левачког говора I. Српски дијалектолошки зборник. Књ. 26. Београд.

Драгана Рајковић

UDC 811.16'28(497)(049.3)

ИССЛЕДОВАНИЯ ПО СЛАВЯНСКОЙ ДИАЛЕКТОЛОГИИ 10, ТЕРМИНОЛОГИЧЕСКАЯ ЛЕКСИКА МАТЕРИАЛЬНОЙ И ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЫ БАЛКАНСКИХ СЛАВЯН, Российская академия наук, Институт славяноведения, Москва 2004, 398 страна.

Исследования по славянской диалектологии (ИСД) периодична су публикација у форми зборника радова посвећених лексици балканских Словена и других балканских народа. Већ у седмом броју ове публикације (2001), почели су се објављивати радови настали као резултат рада на великом пројекту „Малый диалектологический атлас балканских языков” (МДАБЯ, под руководством А. Н. Соболева).¹

У најновијем, десетом, броју зборника ИСД велики број радова повезан је директно са имплементацијом МДАБЯ (М. В. Домосилецкая, А. Н. Соболев, Г. П. Клепикова, И. А. Седакова), док је један део радова настао или као резултат теренских истраживања спроведених уз помоћ специјализованих упитника МДАБЯ (А. А. Плотникова, Е. С. Узенова, О. В. Трефилова), или су инспирисани методама које се примењују у МДАБЯ (Б. Сикимић, Т. Петровић, Е. И. Якушкина). У десетом броју ИСН-а налазе се и дијалектолошко-лексиколошки радови бугарских истраживача (М. Витанова, С. Александрова, М. Котева).

Радови у овом зборнику могу се поделити на лексиколошко-дијалектолошке и етнолингвистичке. И М. В. Домосилецка и Г. П. Клепикова лексички материјал, сакупљен у новијим теренским истраживањима, презентују према моделу лексичког упитника МДАБЯ (најмања јединица упитника је сема, а више сема образују семантичко микропоље). Лексиколошка анализа се, пак, разликује. Будући да Домосилецка истражује макробалкански ареал, што укључује материјал генерички хетерогених језика, она анализира семантичка микропоља² картографишући следеће параметре (укупно 6 карата): присутност/одсутност лексичке диференцијације у оквиру конкретног семантич-

¹ Рад на МДАБЯ настао је ради историјско-лингвистичког и ареално-типолошког проучавања балканских језика. Имплементација овог пројекта подразумева теренска истраживања према утврђеној методологији на унапред одређеним балканским пунктовима. Будући да МДАБЯ садржи разне лингвистичке одељке, то су и истраживања и на њима засновани радови специјализовани у разним лингвистичким областима: од дијалектологије, лексикологије и синтаксе до етнолингвистике. Материјал МДАБЯ омогућава сложене лингвистичке анализе микрозона и у општебалканском контексту.

² Предмет анализе су семантичка микропоља „пресушени поток” и „врх планине”, а референтни језици албански, грчки, бугарски, арумунски, српски, хрватски.

ког микропоља, типологија лексичке мотивације семема и типологија позајмљеница међу истраживаним лексичким ознакама. У раду Г. П. Клепикове материјал који се односи на пастирски термилошки систем (два пункта: област Охрида и Велеса), презентован је табеларно према упитнику МДАБЈ, заједно са упоредном архивском грађом једног бугарског пункта. Клепикова је затим истраживала семасиолошки аспект презентоване грађе, упоређујући општа и диференцијална обележја која постоје у терминима забележенима у оба говора. Резултате анализе представила је графички и табеларно, а на крају је приложила и упоредни речник. Клепикова наглашава потребу увођења етнографског контекста у коме функционишу истраживане лексеме, међутим у њеном раду он је присутан више као дигресија него као део система. Међу лексиколошким радовима дат је и рад А. Собољева посвећен славизмима у двама албанским говорима, као и радови бугарских лексиколога, чија је основна одлика окренутост претежно ка архивској дијалекатској грађи, усмереност ка термилошким системима бугарске традицијске културе и нешто традиционалнији приступ у дијалектолошкој и лексиколошкој анализи (анализа изоглоса — М. М. Витанова, попуњавање термилошког система — С. Александрова, лексичко-семантички односи лексема полисемија, синонимија... — М. Котева).

Етнолингвистички радови се такође могу поделити у две групе: на радове у којима су термини традицијске културе презентовани према упитнику А. А. Плотњикове³, и на оне са интердисциплинарном анализом. Будући да је упитник Плотњикове нашао широку примену у етнолингвистичким истраживањима, и да се увелико користи и као модел презентовања грађе, значајно је упоредити разне начине на који је он третиран и попуњаван. Ана Плотњикова је користећи модел овог упитника изложила сопствену теренску грађу ширег ареала (српско-бугарско пограничје) на тему митолошке лексике. Поред термина, Плотњикова наводи краће исказе информатора (етно-дијалекатске текстове), који илуструју употребу неког термина. Искази су ареално атрибуирани (ознака места уз сваки исказ), али су подаци о информаторима изостављени. Плотњикова је додала и коментаре који се односе на ареалну дистрибуцију, као и на неке семантичке аспекте термина. У радовима Седакове, Узењове и Трефилове представљена лексика је узорак са по једног пункта (насеља). Седакова је упитник попунила само терминима, нема ниједног ширег цитата нити података о информаторима. Узењова је у своја два рада на различите начине попуњавала упитник: у једном презентира само термине са стручним коментарима, али такође без цитата исказа; у другом поред термина наводи кратке исказе, али овај пут изоставља стручне коментаре. У оба рада нема података о информаторима. Трефилова је у упитник унела и термине, цитате исказа и стручне коментаре, а упитнику претходи кратка дијалектолошка анализа говора пункта. Иако Трефилова на крају даје основне податке о информаторима, искази нису персонално атрибуирани, тако да се не зна коме који исказ припада. (Исто важи и за начин на који је упитник попунила Т. Петровић.) Уопште попуњавању упитника Плотњикове може се замерити због произвољности, изостављања контекста у коме функционишу представљене лексеме и изостанка података о информаторима, чиме су могућности даље интерпретације ових факата ограничене.

Три етнолингвистичка рада у овом зборнику издвајају се по интердисциплинарном приступу обради етнолингвистичких факата. Биљана Сикимић је комбиновала методе ареалне етнолингвистике, фолклористичке и дискурс анализе, анализирајући сопствену теренску грађу са Косова о обреду призивања кише (*додосије*). Тако је омогућен увид у сложеност система традицијске културе, као и у интерактивни однос између истраживача и информатора. Јакушкина је истраживала могућности примене ареалне лингвистике у етнолингвистици; тако је картографисала термине за бића која одређују судбину на територији бивше Југославије, при чему је искористила архивску грађу *Етнографског атласа Југославије* (ЕАЈ). Тања Петровић пак у свом раду комбинује методе социolingвистике, елементе дискурс-анализе и етнолингвистике у представљању сегмента традицијске културе Срба из словеначке Беле Крајине, који пролазе кроз процес „замене језика”.

³ Уп. А. А. Плотникова: *Материалы для этнолингвистического изучения балканославянского ареала*, Москва 1996.

Зборник радова *Исследования по славянской диалектологии* 10 може се свакако препоручити за читање свим истраживачима окренутим проучавању словенске и балканске лексике, јер су примењене нове методологије у обради грађе. Такође, може се препоручити и свим проучаваоцима традицијске културе (дакле и онима који нису лингвисти), јер доноси савремену грађу са терена, поред оригиналних погледа на неке феномене традицијске културе.

Марија Илић

UDC 39(=163.41)(497.11)(082)(049.3)

ЕТНО-КУЛТУРОЛОШКИ ЗБОРНИК ЗА ПРОУЧАВАЊЕ КУЛТУРЕ ИСТОЧНЕ СРБИЈЕ И СУСЕДНИХ ОБЛАСТИ, књига 9, Сврљиг 2004, 200 стр.

Девета књига *Етно-културолошког зборника за проучавање источне Србије и суседних области* настала је као скуп реферата и саопштења објављених пре Осме међународне конференције, чија је тема *Методолошки проблеми проучавања традиционалне и савремене културе*. Организатори конференције су: Етно-културолошка радионица из Сврљига, Етнографски институт САНУ из Београда, и Библиотека „Стеван Сремац” из Сокобање. План организатора јесте да дискусију са скупа штампају у посебној, десетој свесци *Етно-културолошког зборника* 2005. године.

Стручно веће организационог одбора за припрему овог научног скупа прихватило је тему методолошког карактера јер су искуства са претходних научних скупова показала да је остварен релативно заокружен пројекат етно-културолошких тема, који је био фокусиран на истраживања културе источне Србије и суседних области и који се одликовао емпиријским захватом комбинованим са теоријским експликацијама добијених резултата. То су биле следеће теме, које су у најкраћем року објављене као засебни зборници радова: *Традиционална култура у животној циклусу обичаја* (1995), *Традиционална култура у годишњем циклусу обичаја* (1996), *Природа у обичајима и веровањима* (1997), *Славе, заветине и друге сродне прославе сџановициштва источне Србије и суседних области* (1998), *Народно сџваралаштво у обичајима и веровањима сџановициштва источне Србије и суседних области* (1999), *Етно-културолошка истраживања источне Србије и суседних области* (2000), *Мишски и демонски свей, култна места и објекти у духовној и материјалној култури* (2001/2002), док осма свеска (2003) садржи дискусије са последње конференције.

У жељи да се претходном раду да општији теоријско-методолошки оквир, на конференцију су позвани учесници различитих научних профила: филозофи, антрополози, културолози, социолози, археолози, историчари, етнолог, филолози, етнолингвисти, историчари уметности. Реч је о истраживачима који се у оквиру универзитетских студија професионално баве питањем опште методологије и посебним методологијама научног истраживања.

Девета књига *Етно-културолошког зборника* подељена је у четири целине. Прва целина носи наслов *Општи методолошки проблеми у проучавању традиционалне и савремене културе*. Радови у оквиру ове целине су углавном општијег теоријског усмерења — социолошког и филозофског (реч је о радовима Владимира Илића, Драгољуба Р. Живојиновића, Милене Беновске-Сџкове, Драгана Жунџа, Десанке Николић, Бојана Жикића, Данијеле Гавриловић и Драгане Стџепановић-Захаријевић).

За слависте ће значајни бити радови из другог поглавља, насловљеног *Примена компаративних метода истраживања култура*, које окупља радове посвећене ареалним или етничко-националним целинама, односно заједницама. Рад *Упоредно проучавање пограничних региона на Балкану. Проблеми и перспективе* Петка Христовог сумира ауторова искуства у проучавању пограничних региона Балкана. Рад, такође, скреће пажњу на тешкоће с којима се истраживач суочава — једна се тиче припадности етнолога и антрополога једној од традиција које истражују, док је друга резултат неадекватног тумачења историје граничних области. Предмет пажње рада *Бугарске празнично-обредне традиције у ери глобализације* Радости Иванове јесу процеси очувања, промена и развоја празнично-обредних традиција у Бугарској. Имају се у виду утицаји демократиза-